

**Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju
MISIJA NA KOSOVU**

Odeljenje za nadgledanje, Sektor za nadgledanje pravnog sistema

Četiri godine kasnije

**Pregled predmeta u vezi sa martovskim neredima 2004. godine u
krivičnom pravosudnom sistemu Kosova**

Jun 2008. god.

SADRŽAJ

IZVRŠNI REZIME.....	3
1. UVOD.....	4
2. KRATAK PREGLED PRVOG IZVEŠTAJA O MARTOVSKIM NEREDIMA	5
3. POTEŠKOĆE U PRIKUPLJANJU DOKAZA	6
3.1. NEPOJAVLJIVANJE SVEDOKA PRED SUDOM	6
3.2. NEDOSLEDNI SVEDOCI.....	7
4. ODLAGANJA.....	9
4.1. ZADRŽAVANJE „NOVIH“ POLICIJSKIH IZVEŠTAJA	10
4.2. ODLAGANJA U ZAPOČINJANJU GLAVNOG PRETRESA	11
4.3. PISMENE PRESUDE IZDATE SA VELIKIM ODLAGANJIMA	11
5. IZRICANJE KAZNI.....	12
5.1. IGNORISANI ETNIČKI MOTIVI	13
5.2. POGREŠNA KVALIFIKACIJA ZLOČINA	14
5.3. BLAGE KAZNE.....	15
5.4. PRESUDE ISPOD MINIMUMA	16
5.5. PRETERANO KORIŠĆENJE USLOVNE KAZNE	16
6. PROBLEMI SA ŽALBAMA	16
6.1. NEUSPEH DA SE ISPRAVE GREŠKE U PRVOSTEPENIM POSTUPCIMA	17
6.2. KANCELARIJA TUŽIOCA NA KOSOVU ZADRŽAVA PREDMETE	19
7. ZAKLJUČAK.....	20
8. PREPORUKE I ZAKONSKE OBAVEZE	22
DODATAK I.....	23
DODATAK II.....	25

IZVRŠNI REZIME

Dramatični i nasilni događaji u martu 2004. god. ozbiljno su narušili napore Kosova da postane tolerantno multietničko društvo u kome se poštuju prava manjina i vladavina prava.

Počinjena dela se ne mogu ispraviti, ali propisne zakonske mere se moraju preduzeti. Jedan od načina da se ispita da li savremeno društvo na odgovarajući način garantuje zaštitu ljudskih prava i vladavinu prava jeste da se vidi da li pravosudni sistem obezbeđuje da se pojedinci koji učestvuju u etnički motivisanom nasilju, kao onom koje se desilo marta 2004. godine, izvedu pred lice pravde.

Iz tog razloga OEBS je pomno pratio a zatim ponovo pregledao predmete u vezi sa martovskim neredima 2004. god. Ovaj izveštaj predstavlja rezultate tog nadgledanja. Generalno gledano, OEBS i dalje beleži mnogo istih nedostataka na koje je ukazano u prethodnom izveštaju, objavljenom decembra 2005. god. Sudovi na Kosovu i dalje imaju poteškoća u dobijanju izjava svedoka (fizičkih lica i policajaca).¹ Svedoci se nisu pojavljivali pred sudom i davali su izjave koje su se razlikovale od prethodno datih izjava. Vrlo često se dešava da se navodni počinioci određenih krivičnih dela ne optuže i kazne u skladu sa težinom počinjenog dela. Sudovi često nisu uzimali u obzir kao otežavajuću okolnost etnički motiv koji je uzrok mnogih počinjenih zločina. Optuženi koji su okrivljeni za teška krivična dela kao što je paljenje religioznih spomenika ili ranjavanje ljudi (uključujući i policajce) često su dobijali blage kazne čije je izvršenje u mnogim slučajevima suspendovano.²

OEBS je takođe zabeležio nove probleme, kao što je sa žalbama.

OEBS je zabrinut zbog malog broja optužnica. Na osnovu statistike UNMIK-a,³ od marta 2004. do aprila 2008. godine, optuženo je 242 lica (206 pred lokalnim i 36 pred međunarodnim tužiocima). Pored toga, 157 lica je optuženo pred sudovima za prekršaje. Od decembra 2005. godine, bio je samo 21 novi predmet (sa 42 optužena). Samim tim, od marta 2004. godine, tužioci su pokrenuli postupak samo protiv nekih 400 lica. Više od 50.000 ljudi učestvovalo u neredima,⁴ Kosovska policija je primila

---

¹ Zaštita svedoka i saradnja su opšti problemi u krivičnom sistemu Kosova (vidi izveštaj Misije OEBS-a na Kosovu, *Bezbednost i zaštita svedoka na Kosovu: procena i preporuke*, novembar 2007. godine).

² „Uslovna kazna“ je alternativna kazna za pritvor. Sudija može odrediti uslovnu kaznu kako bi ukorio počinioca čime se postiže svrha kažnjavanja time što je kazna izrečena, bez izvršenja (Privremeni krivični zakon Kosova, proglašen Uredbom UNMIK-a br. 2003/25 o *Privremenom krivičnom zakonu Kosova*, od 6. jula 2003. godine, član 42).

³ Informacija koju je OEBS dobio od zvaničnika UNMIK-ovog Odeljenja pravde 30. aprila 2008.

⁴ U skladu sa Međunarodnom kriznom grupom, UNMIK policija je prebrojala 33 glavna nereda koja su imala od prilike 51,000 učesnika. Međunardona krizna grupa, *Kolaps na Kosovu*, Evropski izveštaj br. 155 od 22. aprila 2004 godine., strana 15. OEBS je upoznat da ova procena ne objašnjava koliko ljudi je u stvari počinilo krivično delo za vreme nereda, pošto su mnogi od „učesnika“ bili samo posmatrači. Međutim, ukoliko je 50,000 ljudi učestvovalo u nemirima čini se razumna procena da je više od 400 individua moglo da poćini krivično delo.

otprilike 1,400 žalbi u vezi sa zločinima koji su počinjeni za vreme nereda⁵. Tako da većina počinioca može proći nekažnjeno.⁶

Krivični postupci ne samo da rasvetljavaju prethodne događaje već i obezbeđuju da se kriminalci izvedu pred lice pravde a prava žrtava zaštite. Mali broj optužnica sprečava mogućnost da se na adekvatan način zaustavi nekažnjavanje i pošalje jasna poruka da se eskalacija etničkog nasilja poput onog u martu 2004. god. neće tolerisati. Time što se oni koji počine zločine ne izvedu pred lice pravde narušava se i poverenje javnosti i slabi vladavina prava kada.

1. UVOD

Talas nasilnih nereda je dobio zamah 17. i 18. marta 2004. godine širom Kosova, a izazvala su ga dva incidenta za koja se mislilo da su etnički motivisana dela.⁷ Demonstracije, iako je delovalo da su spontane na početku, brzo su usmerene protiv kosovskih Srba širom Kosova. Ubijeno je 19 ljudi (11 kosovskih Albanaca, 8 kosovskih Srba), više od 900 je povređeno (uključujući i 65 pripadnika međunarodne policije i 58 pripadnika Kosovske policijske službe), a više od 800 objekata je uništeno ili oštećeno (uključujući 29 crkava/manastira).⁸ Prema jednoj proceni, više od 50.000 ljudi je učestvovalo u neredima.⁹

Sektor za nadgledanje pravnog sistema¹⁰ pri Misiji OEBS-a na Kosovu („OEBS“) je pomno pratio istrage i suđenja od marta 2004. godine do danas.

---

⁵ Dela su uključivala 19 ubistava, 14 pokušaja ubistava, 36 teških napada, 83 napada, 629 paljevine, 121 provalu, 247 krivičnih oštećenja, 33 pljačke, 12 napada granatama, 20 razbojništava, 1 153 krađa, (Izvor beleska medijima- nove informacije o tužbama i osuđenjima vezanim za martvoske neredne 2004 . godine., 14. mart 2008. godine.)

⁶ Odbor za ljudska prava je izneo svoju „zabrinutost zbog nekažnjavanja određenih počinioca [...] etnički motivisanih zločina, počinjenih od juna 1999. godine, uključujući i one počinjene marta 2004. godine“ (vidi Odbor za ljudska prava, Zaključna zapažanja Odbora za ljudska prava, Kosovo (Srbija), U.N. Doc. CCPR/C/UNK/CO/1, 14. avgust 2006. godine, stav 12). Generalni sekretar Ujedinjenih nacija je zapazio da „nije ostvaren značajan napredak u ispitivanju i krivičnom gonjenju predmeta koji se odnose na nasilje iz marta 2004“ (Izveštaj generalnog sekretara o Misiji privremene administracije Ujedinjenih nacija na Kosovu, S/2006/707, 1. septembar 2006. godine, stavovi 18. i 26). Generalni sekretar je takođe podvukao da su „potrebni veći naponi kako bi se preostali krivični postupci u vezi sa nasiljem iz marta 2004. godine priveli kraju. Tim postupcima se mora dati visoki prioritet. Lokalni lideri bi trebalo da javno pozovu svedoke da istupe jer je napredak narušen time što svedoci ne svedoče“ (*Id*, stav 33).

⁷ Prvi incident bilo je pucanje na mladića iz zajednice kosovskih Srba u selu Čaglavica/Çaglavicë (deo Opštine Prishtinë/Priština) 15. marta, zbog čega su kosovski Srbi blokirali glavni put Prishtinë/Priština-Skoplje nadomak Prishtinë/Prištine. Drugi incident, 16. marta, bila je smrt troje dece iz zajednice kosovskih Albanaca koja su se udavila u reci Ibër/Ibar u blizini grada Zubin Potok (region Mitrovicë/Mitrovice).

⁸ Videti izveštaj Generalnog sekretara Ujedinjenih nacija privremene administracije misije na Kosovu, S/2004/348, 30. april 2004. godine., strane 1 I 2 (dostupne na www.un.org/Docs/sc/sgrep04.html).

⁹ Izvor: Rojters, U.N. *detalji široka skala nasilja na Kosovu, novinski izveštaj od 22. marta 2004. godine. Takođe videti Međunarodna krizna grupa, Kolaps na Kosovu, Evropski izveštaj Br. 155 od 22. aprila 2004. godine.*

¹⁰ U skladu sa svojim mandatom, Sektor za nadgledanje pravnog sistema, deo Odeljenja za nadgledanje pri Misiji OEBS-a na Kosovu, nadgleda pravosudni sistem na Kosovu po pitanju poštovanja domaćih i međunarodnih standarda ljudskih prava, i daje preporuke za održiva rešenja kako bi se obezbedilo da se standardi poštuju.

Uz praćenje 73 predmeta (opštinski, okružni sudovi i sudovi za prekršaje) u postupku između decembra 2005. i marta 2008. godine,¹¹ OEBS sada dopunjuje svoj izveštaj iz 2005. god.¹²

2. KRATAK PREGLED PRVOG IZVEŠTAJA O MARTOVSKIM NEREDIMA

OEBS je decembra 2005. godine objavio svoj prvi izveštaj koji se fokusirao na odgovor kosovskog pravosudnog sistema na martovske neredе 2004. god.¹³ Kao prvo, izveštaj se bavio problemima u prikupljanju dokaza. OEBS je podvukao moguće probleme zastrašivanja svedoka kao i zabrinutost za bezbednost sudija i tužilaca. Osim toga, izveštaj je naglasio probleme u prikupljanju dokaza zbog raseljenja svedoka i oštećenih strana, napuštanja Kosova od strane međunarodnih policajca nakon završetka misije i nepojavljivanja svedoka pred sudom. Još jedan od problema bila su kašnjenja.

Kao drugo, izveštaj je analizirao praksu optuživanja i izricanja kazni u kosovskim sudovima i konstatovao neadekvatno optuživanje nekih počinioca (optužena za dva blaža prekršaja), kao i korišćenje dogovora oko prihvatanja krivice¹⁴ (što nije dozvoljeno kosovskim zakonom).¹⁵ Što se tiče izricanja kazni, OEBS je zapazio tendenciju ka blagim kaznama, primetivši slučajeve gde su kazne izrečene ispod minimuma predviđenog zakonom. Osim toga, izveštaj je naglasio upotrebu olakšavajućih i otežavajućih okolnosti, sa zaključkom da sudovi često nisu uzimali u obzir otežavajuće okolnosti (kao što su etnički motiv ili način na koji je počinjen prekršaj). Pored toga, sudovi nisu opravdali izricanje blagih kazni uz primenu posebnih olakšavajućih okolnosti.

U izveštaju je zaključeno da „istražni i sudski organi nisu ispitali ove predmete na način na koji je to propisano“ i da „izricanjem blagih kazni u većini predmeta u vezi sa neredima, sudovi nisu poslali jasnu poruku o osudi takvog nasilnog ponašanja i

---

¹¹ Aneks I ovog izveštaja sadrži statistiku UNMIK-a o opštim krivičnim postupcima za predmete u vezi sa martovskim neredima 2004. god. i dodatne informacije o predmetima koje je OEBS nadgledao za ovaj izveštaj. Aneks II sadrži tabelu i grafički prikaz informacija o praksi izricanja kazni u kosovskim sudovima za slučajeve koji su u vezi sa martovskim neredima 2004. godine koje je nadgledao OEBS.

¹² Vidi izveštaj Misije OEBS-a na Kosovu, Odeljenje za ljudska prava i vladavinu prava, *Odgovor pravosudnog sistema na martovske neredе 2004. godine*, decembar 2005. god.

¹³ OEBS je u jednom ranijem izveštaju (vidi Misija OEBS-a na Kosovu, Odeljenje za ljudska prava i vladavinu prava, *Kriminal, pritvor i kazna*, oktobar 2004. godine, stranice 100-103) takođe uključio kratak pregled istraga i suđenja u vezi sa martovskim neredima 2004. god.

¹⁴ Često korišćena u pravosudnim sistemima, nagodba je "sporazum između tužioca i odbrane kao rezultat koje optuzeni menja svoj iskaz od >nije kriv< u >kriv< u zamenu za ponudu od strane tužioca (na primer, da odustane od teze optuzbe protiv optuzenog) ili kada sudija neformalno stavi do znanja da će minimizirati kaznu ukoliko se optuzeni izjasni da je kriv" (Oksfordov Pravni rečnik, Oxford University Press, peto izdanje, str. 368)

¹⁵ U skladu sa UNMIK Odeljenjem za pravosuđe koncept očekivanog priznanja iako neregulisan je "napredovao u *sudskoj praksi* u kosovskim sudovima." Međutim, Kosovo nema pravni sistem koji uključuje pravne precedente pomoću pravnih rešenja koja obavezuju niže sudove i da kreiraju nove zakone. Na taj način po mišljenju OEBS-a, očekivano priznanje, ukoliko nije izričito zakonom određeno Kosovskim zakonom, nije dozvoljeno čak iako je priznat u "sudskoj praksi".

izgleda da krivične predmete nastale zbog martovskih nereda 2004. god. nisu smatrali veoma ozbiljnim“.¹⁶

3. POTEŠKOĆE U PRIKUPLJANJU DOKAZA

U prvom izveštaju, OEBS je zaključio da su poteškoće u obezbeđivanju dokaza predstavljale najveću prepreku uspešnom rešavanju postupaka. To se nije znatno promenilo. Iako su mnogi svedoci i oštećene strane došli da svedoče pred kosovskim sudovima, OEBS je zabeležio poteškoće u obezbeđivanju optužujućih izjava na suđenju. Neki svedoci, uključujući i policajce, se nisu pojavili pred sudom, dok su drugi promenili izjave date u istražnom postupku. Oba slučaja su imala jako negativan uticaj na težinu optužnice.

3.1. Nepojavljivanje svedoka pred sudom

U skladu sa kosovskim zakonom, svedoci su *dužni* da se pojave pred sudom.¹⁷ Osim toga, Privremeni zakon o krivičnom postupku Kosova („Zakon o krivičnom postupku“) predviđa da ukoliko se propisno pozvani svedok ne pojavi bez valjanog opravdanja, sud može prisiliti svedoka da se pojavi i novčano ga kazniti iznosom do 250 evra.¹⁸

Uprkos tim zakonskim odredbama, OEBS je primetio slučajeve, posebno u regionu Mitrovicë/Mitrovica, gde se svedoci nisu pojavili i svedočili, uključujući i policajce koji su bili očevici (ili žrtve) incidenta, a čije je svedočenje bilo od suštinske važnosti za krivično gonjenje.

U jednom predmetu pred Opštinskim sudom u Mitrovicë/Mitrovici, jedno lice je optuženo za napad na službena lica koja su vršila službenu dužnost.¹⁹ Na suđenju, dva propisno pozvana pripadnika Kosovske policijske službe se nisu pojavila osam puta u periodu između marta 2007. i januara 2008. godine, kada je sud konačno čuo njihovo svedočenje. U istom predmetu, druga dva policajca se nisu pojavila tri puta. Još jedan policajac, koga je optuženi navodno povredio 17. marta 2004. godine, nije se pojavio u tri odvojene prilike između marta i avgusta 2007. god.

Na suđenju koje je počelo 28. februara 2007. godine pred Okružnim sudom u Mitrovicë/Mitrovici, jedno lice je optuženo za učešće u grupi koja je počinila krivično delo,²⁰ teška dela protiv opšte sigurnosti²¹ i tešku krađu.²²

¹⁶Vidi Misija OEBS-a na Kosovu, Odeljenje za ljudska prava i vladavinu prava, *Odgovor pravosudnog sistema na martovske neredе 2004. godine*, decembar 2005, stranica 34.

¹⁷ Član 158(3), Privremeni zakon o krivičnom postupku Kosova, proglašen Uredbom UNMIK-a br. 2003/26 o *Privremenom zakonu o krivičnom postupku Kosova*, 6. jul 2003. godine („Privremeni zakon o krivičnom postupku“).

¹⁸ Član 167(1), Privremeni zakon o krivičnom postupku. Osim toga, u skladu sa članom 167(2), „ukoliko čak i tada svedok odbije da svedoči, on ili ona može se zatvoriti. Zatvor traje sve dok svedok ne prihvati da svedoči ili njegovo svedočenje ne postane nepotrebno, ili dok se krivični postupak ne okonča, ali ne duže od mesec dana“. Pripadnici oružanih snaga i policije se ne mogu zatvoriti, ali se nadležna komanda izveštava o njihovom odbijanju da svedoče (član 167(4), Privremeni zakon o krivičnom postupku).

¹⁹ Član 317(2), Privremeni krivični zakon.

²⁰ Član 200(2), Krivični zakon Socijalističke Autonomne Pokrajine Kosovo, 28. jun 1977. godine („Krivični zakon Kosova“).

Sud je propisno pozvao kao svedoke/oštećene strane 40 članova aškalijske zajednice u Vushtrri/Vučitrnu. Međutim, 28. februara i 4. aprila sud je odložio pretres jer se nijedan od svedoka/oštećena strana nije pojavio. Dok su neki raseljeni nakon nereda i njihova lokacija nije poznata, drugi se jednostavno nisu pojavili. Stoga je sud 16. maja 2007. godine odlučio da održi naknadni pretres bez oštećenih strana.²³

U jednom predmetu pred Opštinskim sudom u Gjilan/Gnjilanu koji je uključivao postupak protiv optuženog za pokušaj teške krađe navodno počinjene protiv kosovskog Srbina u periodu posle martovskih nereda 2004. godine, pripadnik Kosovske policijske službe, propisno pozvan kao svedok, nije se pojavio na dva uzastopna pretresa, 25. maja i 20. juna 2006. god.²⁴

U gore navedenim predmetima, sudski organi su se isključivo oslanjali na sudske pozive ali ne i na druga dostupna sredstva kao što su nalog da se svedok dovede pred sud na silu ili izricanje novčane kazne. Kao rezultat toga, nekoliko svedoka, uključujući i pripadnike Kosovske policijske službe, prekršilo je dužnost da svedoče²⁵ i omelo je sudsko gonjenje verovatnih počinioaca zločina u martovskim neredima 2004. godine.²⁶

3.2. Nedоследni svedoci

U nekoliko slučajeva, svedoci koji su dali optužujuće izjave protiv osumnjičenih pred istražnim organima, dali su protivrečne izjave tokom glavnog pretresa.

U jednom predmetu pred međunarodnim većem u Okružnom sudu u Prizrenu, dva lica su optužena za podsticanje nacionalne, rasne, verske i etničke mržnje, razdor i netoleranciju,²⁷ uzrokujući opštu opasnost,²⁸ teška dela protiv opšte bezbednosti,²⁹ i za učestvovanje u grupi koja je počinila

---

²¹ Član 157(3), Krivični zakon Kosova.

²² Član 253(1)(3) i (4), Privremeni krivični zakon.

²³ Na sudskom pretresu od 1. novembra 2007. godine, pet oštećenih strana se konačno pojavilo pred sudom ali je dalo izjave koje su bile oslobađajuće za okrivljenog. Oštećene strane su izjavile da im je kosovska vlada izgradila nove kuće, dodajući da „nikada nisu videle okrivljenog i da ga ne poznaju“. Sud je 19. decembra 2007. godine proglasio optuženog krivim za učešće u grupi koja je počinila krivično delo, oslobađajući ga drugih optužbi

²⁴ Više nije bilo potrebe za dodatnim sudskim pozivima pošto je 9. avgusta 2006. godine optuženi priznao krivicu za optužbu protiv njega čime je završen dokazni postupak.

²⁵ Policajci koji se ne odazovu sudskim pozivima bi trebalo da se izvedu pred disciplinski postupak (vidi Priručnik o pravilima i procedurama rada Kosovske policijske službe, Pravila službe i ponašanja, Pravilo br. P-1.16, Propis I i Propis III-R. Vidi takođe Pravilo pojavljivanja pred sudom službenika Kosovske policijske službe, 1. oktobar 2002. godine, stav IV.A.2).

²⁶ OEBS je takođe uočio poteškoće u pribavljanju dokaza zbog lica koja su završila misiju, kako je već konstatovano u prvom izveštaju o martovskim neredima. Na primer, u jednom predmetu u vezi sa martovskim neredima 2004. godine, Opštinski sud u Mitrovicë/Mitrovici je 13. decembra 2005. godine oslobodio dvoje optuženih zbog nedostatka dokaza, *inter alii* jer su dvojica međunarodnih policajaca završili misiju i nisu mogli da svedoče pred sudom.

²⁷ Uredba UNMIK-a 2000/4, o zabrani podsticanja nacionalne, rasne, verske ili etničke mržnje, razdora i netolerancije, 1. februar 2000. godine, članovi 1.3. i 1.4.

²⁸ Član 157(1), Krivični zakon Kosova.

²⁹ Član 164(1), Krivični zakon Kosova.

krivično delo.³⁰ Svedok optužbe je 19. februara 2007. god. u velikoj meri izmenio izjavu koju je prethodno dao policiji. U odgovoru na pitanje tužioca, rekao je da nije zastrašivan ali nije objasnio šta ga je navelo da izmeni svoj dokaz. Na sličan način je još jedan svedok optužbe, na pretresu održanom 21. februara 2007. godine, promenio izjavu prethodno datu policiji i međunarodnim tužiocima. On je uporno poricao sadržaj prethodnih izjava i čak odbio da prizna svoj potpis.

U jednom predmetu pred Okružnim sudom u Prishtinë/Prištini, dva lica su optužena za izazivanje opšte opasnosti.³¹ Na pretresu održanom 15. oktobra 2007. godine, sud je saslušao svedočenje policajca koji je, u toku istrage, identifikovao u postupku prepoznavanja³² preko fotografija jednog od optuženih kao učesnika u incidentima od 17. marta 2004. god. u Ferizaj/Uroševcu. Međutim, na suđenju, policajac je rekao sudu da ne može da potvrdi da je optuženi bio među počiniocima.³³ Tužilac ga je upitao da objasni promenu u svojoj izjavi,³⁴ ali predsedavajući sudija nije dozvolio pitanje.³⁵

Nije jasno da li su izmene u iskazu nastale zbog toga što je protekao određeni vremenski period, zbog nezainteresovanosti/nepoverenja u reč pravde, sporazuma sa optuženima ili straha i zastrašivanja.³⁶ U svakom slučaju, sudovi nisu detaljno ispitali razloge zbog kojih su svedoci promenili svoje iskaze i nisu pružili mere zaštite kada je to bilo neophodno. Tužioci nisu koristili nikakva druga sredstva (kao što su pretnje da će ih krivično goniti zbog lažnog svedočenja)³⁷ da primoraju svedoke da ponovo razmotre svoje iskaze. Ono što zabrinjava jeste činjenica da je nekoliko policajaca Kosovske policijske službe bilo među onim svedocima koji su svedočili suprotno svojim prethodnim iskazima.³⁸

Gledajući sa pozitivnije strane, OEBS je pratio predmet u kome je sud (međunarodno veće) izrekao kaznene mere protiv svedoka koji nisu saradivali:

U predmetu pred međunarodnim većem Okružnog suda u Prishtinë/Prištini, vođen je postupak protiv pet optuženih za navodna krivična dela učešća u

---

³⁰ Član 200(1), Krivični zakon Kosova (samo je jedno od ova dva lica bilo optuženo za ovo krivično delo).

³¹ Član 291, Privremeni krivični zakon

³² Policajac je tužiocu takođe dao precizan opis fizičkog izgleda optuženog.

³³ Fizički izgled osumnjičenog (veoma nizak i proćelav) čini ga lako prepoznatljivim.

³⁴ U skladu sa članom 364, Privremenog zakona o krivičnom postupku.

³⁵ Tužilac je mogao da otkloni nedoslednosti primoravanjem policajca da prizna da optuženi koji sedi u sudnici liči na osobu koju je policajac prethodno identifikovao na fotografijama. Ono što je zabrinjavajuće je činjenica da je sudija sprečio tužioca da postavi legitimno pitanje i samim tim je sprečio tužioca da naglasi nedoslednosti u izjavi policajca.

³⁶ Kao što je OEBS prethodno naveo u svojim izveštajima, zastrašivanje svedoka predstavlja problem na koji kosovske vlasti moraju odgovoriti pre svega ostalog (vidi izveštaj Misije OEBS-a na Kosovu, *Bezbednost i zaštita svedoka na Kosovu: Ocena i preporuke*, novembar 2007. godine). Vidi takođe nedavni izveštaj organizacije Human Rights Watch, *Plan rada u oblasti ljudskih prava za novo Kosovo*, februar 2008, strana 2.

³⁷ Član 307, Privremeni krivični zakon.

³⁸ Pored toga što predstavlja krivični prekršaj, ovo ponašanje takođe krši Priručnik o pravilima i procedurama Kosovske policijske službe, Pravilo pojavljivanja pred sudom službenika Kosovske policijske službe, P-1.41, stav IV.C.2.c, i može stoga dovesti do pokretanja interne istrage i disciplinskog postupka.

grupi koja je počinila krivično delo, ozbiljno krivično delo³⁹ narušavanja javne bezbednosti,⁴⁰ i podsticanja nacionalne, rasne, verske ili etničke mržnje, razdora i netrpeljivosti.⁴¹ Dana 15, 21. i 22. novembra 2007. osam svedoka optužbe svedočilo je pred sudom ali su izmenili svoje iskaze koje su prethodno dali policiji. Stoga je, pri završnoj reči na glavnom pretresu, veće prosledilo predmet tužiocu⁴² kako bi istražio i na kraju pokrenuo krivični postupak protiv svedoka zbog davanja lažnih iskaza.⁴³

Sudovi i tužioci trebalo bi češće da primenjuju date kaznene mere, pošto bi one mogle pomoći u ubeđivanju budućih svedoka da saraduju i svedoče istinito.

4. ODLAGANJA

U skladu sa domaćim pravom, sudovi moraju sprovoditi postupke bez odlaganja.⁴⁴ Međunarodni standardi na sličan način zabranjuju bezrazložna odlaganja i propisuju da se suđenja moraju održavati u razumnom vremenskom roku.⁴⁵ Ova garancija podvlači „značaj deljenja pravde bez odlaganja koja mogu ugroziti njenu efikasnost i kredibilitet.“⁴⁶ U krivičnim predmetima, njome se izbegava situacija u kojoj pojedinci „ostaju suviše dugo u stanju neizvesnosti kada je u pitanju njihova sudbina.“⁴⁷

Na Kosovu nedostatak kapaciteta u pravosudnom sistemu i nagomilanost predmeta dopirnose kašnjenjima u istrazi i u vođenju krivičnih slučajeva.⁴⁸ Međutim, složenost i skala incidenata koji su se desili u nemirima marta 2004 godine izložile su dužnost na javne vlasti da deluju sa najvećim stepenom marljivosti u istraživanju i gonjenju navodnih počinioaca. Nažalost često slučajevi nisu završeni na vreme.

Konkretno govoreći, uprkos preporukama sadržanim u prvom izveštaju o martovskim nemirima, OEBS nastavlja da ističe (a) bezrazložna odlaganja u prosleđivanju policijskih izveštaja u vezi sa “novim” predmetima; (b) odlaganja u započinjanju glavnih pretresa nakon potvrđivanja optužnice; i (c) bezrazložna sudska odlaganja od strane samih sudova u izricanju prvostepenih presuda.

³⁹ Član 200, Krivični zakon Kosova.

⁴⁰ Član 164, Krivični zakon Kosova.

⁴¹ Član 1, Uredba UNMIK-a 2000/4.

⁴² Šodno članu 338, stav (3), Privremenog zakona o krivičnom postupku.

⁴³ Član 307, Privremeni krivični zakon. Vredi napomenuti, 25. januara 2008. sud je proglasio četiri optužena krivim i kaznio ih je kaznom zatvora u rasponu od dve do osam godina.

⁴⁴ Član 5, stav (2), Privremeni zakon o krivičnom postupku

⁴⁵ Član 6, stav (1), Evropska konvencija o ljudskim pravima i član 14, stav (3), tačka (c), Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima.

⁴⁶ Evropski sud za ljudska prava, *H. protiv Francuske*, 10073/82, Presuda, 24. oktobar 1989, stav 58. Štaviše, prolaskom vremena, žrtve i svedoci možda neće želiti da svedoče a mogu i da izblede činjenice u njihovom sećanju.

⁴⁷ Evropski sud za ljudska prava, *Stogmuller protiv Austrije*, 10073/82, Presuda, 10. novembar 1969, stav 5.

⁴⁸ Zabeleška, međutim te države imaju dužnost da “organizuju svoj pravni sistem na način da dozvole sudovima da rade u skladu za zahtevima iz člana 6(1) uključujući i suđenje” u razumnog vremenskom periodu”. Evropski sud za ljudska prava, *Zimmerman i Steiner v. Switzerland*, 8737/79, presuda, 13. jul. 1983. godine, paragraf 29.

4.1. Zadržavanje „novih“ policijskih izveštaja

Međunarodni standardi obavezuju „javne vlasti“⁴⁹ na marljivo istraživanje zloupotreba ljudskih prava, a tu spadaju kako policija tako i tužioci. U skladu sa domaćim pravom, istrage bi trebalo da sprovodi nadležan tužilac, koji „nadgleda rad sudske policije prilikom istrage protiv lica osumnjičenih da su počinili krivični prekršaj.“⁵⁰ Međutim, tužioci obično ne mogu da pokrenu istragu sve dok policija ne podnese izveštaj o navodnom krivičnom delu. U skladu sa Zakonom o krivičnom postupku, čim dobije informacije, podnošenjem krivičnih prijava ili na neki drugi način, o navodnom krivičnom delu koje se goni *ex officio*, policija bez odlaganja i najkasnije u roku od 24 sata od dobijanja ove informacije obaveštava javnog tužioca. Nakon toga, policija mora dostaviti dodatne izveštaje i dopunske informacije u najkraćem mogućem roku.⁵¹

Međutim, OEBS je primetio slučajeve u kojima je policija prosledila tužiocu dosijee predmeta čak tri i po godine nakon nemira koji su se desili marta 2004.

Septembra 2007, Policija UNMIK-a je prosledila opštinskom tužiocu u Prizrenu 11 predmeta u vezi sa nemirima iz marta 2004. U jednom od ovih predmeta, policija je tvrdila da je 11 lica počinilo krivično delo izazivanja opšte opasnosti.⁵² Međutim, 5. oktobra 2007. Opštinski sud u Prizrenu odbacio je optužni predlog podnet od strane opštinskog tužioca protiv jednog od optuženih, pošto je istekao rok zastarevanja za navodne prekršaje.⁵³ Verovatno će i deset preostalih predmeta, koji dele iste navedene činjenice, biti takođe odbačene ukoliko budu pravno okvalifikovani na isti način.

Dana 23. novembra 2006, policija je podnela Sudu za prekršaje u Gjilan/Gnjilanu tri policijske prijave koje su se odnosile na navodno remećenje javnog reda i mira u Gjilan/Gnjilanu tokom nemira marta 2004. Sud je odbacio predmete zbog nedostatka dokaza. Optužbe je trebalo odbaciti u svakom slučaju, pošto je dvogodišnji rok zastarevanja istekao.⁵⁴

Nije jasno zašto je policiji bilo potrebno toliko dugo vremena da zaključi istragu i da prosledi dosijee nadležnim organima vlasti, što je imalo za posledicu neopravdana odlaganja u krivičnim postupcima. U najgorem slučaju, predmet je odbačen zato što je proteklo određeno vreme.⁵⁵

⁴⁹ Prema Odboru za ljudska prava, prilikom istraživanja ozbiljnih povreda ljudskih prava, javni organi vlasti moraju „pokazati dužnu marljivost kako bi sprečili, kaznili, istražili ili nadoknadili nastalu štetu“ (vidi Odbor za ljudska prava, Opšti komentar br. 31 [80], *Priručnik opšte pravne obaveze nametnute potpisnicama Pakta*, 29. mart 2004, stav 8).

⁵⁰ Član 46, stav (1), Privremeni zakon o krivičnom postupku.

⁵¹ Član 200, stav (2), Privremeni zakon o krivičnom postupku.

⁵² Član 291, stav (1), Privremeni krivični zakon.

⁵³ Ono što treba napomenuti je da je rok zastarevanja istekao jer je opštinski tužilac optužio lice za suviše blag prekršaj imajući u vidu navedene činjenice. Činjenice su potkrepljivale optužnicu za krivična dela podsticanja nacionalne mržnje (član 115, Privremeni krivični zakon), uključujući i otežavajuće okolnosti iz stava (3) ili (5) člana 291. Teže kazne povlače duži rok zastarevanja (vidi član 90, Privremeni krivični zakon).

⁵⁴ Vidi član 27, stav (4), Zakon o prekršajima (Službeni list Socijalističke Autonomne Pokrajine Kosovo, br. 23/79).

⁵⁵ Iako je proteklo četiri godine od nemira iz marta 2004, OEBS je svestan da Kosovska policijska služba i Policija UNMIK-a i dalje poseduju dokumentaciju o predmetima u kojima su sprovedene

4.2. Odlaganja u započinjanju glavnog pretresa

U skladu sa Zakonom o krivičnom postupku, neposredno po dobijanju optužnice, sudija mora proveriti da li je ona u skladu sa zakonom.⁵⁶ Ukoliko je to, sudija mora odmah zakazati raspravu za potvrđivanje optužnice.⁵⁷ Štaviše, predsednik sudskog veća mora zakazati glavni pretres čim optužnica bude kompletirana ili najkasnije u roku od jednog meseca od dana kada optužnica postane konačna.⁵⁸

OEBS je primetio u nekoliko predmeta da su sudije zakazivale suđenja značajno van vremenskog roka propisanog Zakonom o krivičnom postupku. Ovo je dovelo do neopravdanih odlaganja u predmetima i odložilo moguće kažnjavanje lica uključenih u nemire iz marta 2004.

U predmetu pred Opštinskim sudom u Prizrenu, sudija je 29. juna 2007. potvrdio optužnicu podignutu tri godine ranije odnosno 6. avgusta 2004.⁵⁹ Suđenje je počelo 11. oktobra, tri godine i dva meseca kasnije.

U predmetu pred Opštinskim sudom u Pejë/Peći, tužilac je 16. maja 2004. podneo optužni predlog kojim je jedno lice optužio za učešće u grupi koja je sprečavala službena lica u obavljanju službenih dužnosti.⁶⁰ Glavni pretres počeo je 21. februara 2006, skoro dve godine kasnije.⁶¹

4.3. Pismene presude izdate sa velikim odlaganjima

Prema Zakonu o krivičnom postupku, presuda se sastavlja u pismenoj formi u roku od 15 dana od dana njenog proglašenja, ukoliko je optuženi u istražnom pritvoru, i u roku od 30 dana u drugim slučajevima.⁶² Sud mora nakon toga uručiti primerak presude tužiocu, optuženom i oštećenoj strani.⁶³

---

istrage protiv nekoliko navodnih počinilaca nemira marta 2004. Pošto ovi predmeti nisu prosleđeni tužiocima, predmeti još uvek nisu pokrenuti (razgovor OEBS-a sa okružnim tužiocem i sa zaposlenima u tužilaštvu). Vidi takođe izveštaj Komisije evropskih zajednica, Kosovo pod Rezolucijom 1244 SB UN-a – Izveštaj o napretku u 2007, COM(2007)663, 6. novembar 2007, prema kome policijska operativna grupa koja istražuje nemire iz marta 2004. i dalje ima 750 predmeta “u razmatranju” (na strani 46).

⁵⁶ Član 306, stav (2), Privremeni zakon o krivičnom postupku.

⁵⁷ Vidi član 309, stav (1), Privremeni zakon o krivičnom postupku. U skraćenim postupcima (u kojima se ne održava rasprava za potvrđivanje optužnice), sudija mora zakazati glavni pretres odmah nakon što utvrdi da je optužnica u skladu sa zakonom (vidi član 466, stav (2), Privremeni zakon o krivičnom postupku).

⁵⁸ Član 319, stav (2), Privremeni zakon o krivičnom postupku. Predsednik sudskog veća u suprotnom mora obavestiti predsednika suda koji će nakon toga, po potrebi, preduzeti korake da zakaže glavni pretres.

⁵⁹ Optužnica je ovo lice optuženo za učešće u grupi koja je počinila krivično delo (član 320, stav (1), Privremeni krivični zakon).

⁶⁰ Član 318, Privremeni krivični zakon.

⁶¹ Vredi napomenuti da je predmet uključivao skraćeni postupak za koji zakon predviđa da se “odmah” zakaže glavni pretres (član 466, stav (2), Privremeni zakon o krivičnom postupku).

⁶² Član 395, stav (1), Privremeni zakon o krivičnom postupku. Međutim, „[u]koliko presuda ne bude sastavljena u tom roku, predsednik sudskog veća obaveštava predsednika suda o razlozima istog. Predsednik suda preuzima neophodne mere kako bi presuda bila sastavljena u najkraćem roku ali najkasnije trideset dana od dana njenog donošenja ukoliko se optuženi nalazi u istražnom pritvoru i četrdeset pet u drugim slučajevima“ (*id.*).

⁶³ Član 395, stavovi (3), (4) i (5), Privremeni zakon o krivičnom postupku.

OEBS je pratio predmete u kojima su sudovi izdali pismene presude nekoliko meseci nakon proglašenja presude.

U predmetu pred međunarodnim većem Okružnog suda u Gjilan/Gnjilanu, šestorici optuženih suđeno je za krivična dela koja su uključivala ubistvo,⁶⁴ pokušaj ubistva,⁶⁵ i izazivanje opšte opasnosti.⁶⁶ Dana 19. maja 2005. veće je donelo presudu, kažnjavajući optužene kaznama od 2 i po do 16 godina zatvora. Međutim, sud nije izdao pismenu presudu sve do 29. novembra 2006, više od 18 meseci kasnije.⁶⁷ Ono što zabrinjava jeste činjenica da je troje optuženih svo to vreme bilo u istražnom pritvoru.⁶⁸

U predmetu pred Opštinskim sudom u Prizrenu, dana 15. septembra 2004. sud je osudio optuženog po dva osnova: napadanja službenog lica prilikom obavljanja službenih dužnosti⁶⁹ i učešća u grupi koja je počinila krivično delo. Međutim, sud mu je uručio pismenu presudu tek 3. februara 2006, više od 16 meseci kasnije.⁷⁰

Odloženo sastavljanje i uručivanje pismene presude nepravedno je produžavalo postupak. Ova odlaganja ne mogu se pripisati složenosti predmeta ili ponašanju optuženog, i stoga za njih nema opravdanja.⁷¹ Kao posledica, pravosudni organi prekršili su garanciju „razumnog vremenskog roka“ koja, u skladu sa međunarodnim standardima, važi i za žalbene postupke.⁷² S druge strane, pošto nisu bili u mogućnosti da ulože žalbu na presudu pre nego što je dobiju u pismenoj formi, optuženima je oduzeto njihovo osnovno pravo dobijanja delotvornog pravnog leka u značajnom vremenskom periodu.⁷³

5. IZRICANJE KAZNI

Nemiri koji su se desili marta 2004. godine prouzrokovali su značajnu pretnju i štetu po život, opštu bezbednost i etničku toleranciju na Kosovu.⁷⁴ Sudovi su bili dužni da pošalju snažnu poruku kosovskom stanovništvu da ovakvi incidenti neće biti tolerisani.

---

⁶⁴ Član 146, Privremeni krivični zakon.

⁶⁵ Članovi 146 i 20, Privremeni krivični zakon.

⁶⁶ Član 291, Privremeni krivični zakon.

⁶⁷ Vredi napomenuti da do danas Vrhovni sud još uvek nije doneo presude o žalbama ulozenim od strane okrivljenih.

⁶⁸ Ovo ističe dodatne zabrinutosti u pogledu zakonitosti pritvaranja optuženih. Evropski sud za ljudska prava u više navrata je izneo svoje mišljenje da je produžavanje pritvora osumnjičenog nezakonito osim u slučajevima u kojima su „nadležni državni organi pokazali posebnu marljivost u sprovođenju postupaka“ (vidi *Labita protiv Italije*, 26772/95, Presuda, 6. april 2000, stav 170)..

⁶⁹ Član 184, stavovi (1) i (2), Krivični zakon Kosova

⁷⁰ Vredi napomenuti da je Okružni sud u Prizrenu izdao rešenje na žalbu godinu dana kasnije, 26. januara 2007.

⁷¹ Vidi Evropski sud za ljudska prava, *Šakanovič protiv Slovenije*, 32989/02, Presuda, 13. decembar 2007, stav 39.

⁷² Vidi Odbor za ljudska prava, Opšti komentar br. 13, „*Ravnopravnost pred sudovima i pravo na pravedno i javno saslušanje pred nezavisnim sudom ustanovljenim zakonom*“, 13. april 1984, stav 10. Vidi i Evropski sud za ljudska prava, *Delcourt protiv Belgije*, 2689/65, Presuda, 17. januar 1970, stav 25. Vidi član 13, Evropska konvencija o ljudskim pravima.

⁷³ Vidi član 13, Evropska konvencija o ljudskim pravima.

⁷⁴ Vidi poglavlja XIII, XV i XXV Privremenog krivičnog zakona.

Blago kažnjavanje bilo je jedna od glavnih kritika koje su sadržane u prvom izveštaju o martovskim nemirima.⁷⁵ Uprkos preporukama sadržanim u tom izveštaju, OEBS nastavlja da primećuje da su sudovi uopšteno izricali blage kazne.

U većini predmeta sudovi su izrekli kazne koje su bile blizu ili čak ispod pravnog minimuma. Štaviše, sudovi su veoma često obustavljali izvršavanje ovih kazni, zamenjujući na taj način već niske kazne alternativnim kažnjavanjem.

U mnogim predmetima koji su praćeni, blage kazne su možda izricane zbog toga što se nije uzimao u obzir etnički motiv kao otežavajuća okolnost. U drugim predmetima, sudovi su izrekli male kazne iz razloga što su tužioci optuživali lica za krivična dela koja su bila manje ozbiljna od onih potkrepljenih navodnim činjenicama.

Blage kazne i umanjeње dela su endemskai problemi prisutni u kosovskom pravosudnom sistemu.⁷⁶ Međutim, ovo i dalje ne opravdava što sudovi u predmetima u vezi sa nemirima iz marta 2004. izriču kazne koje ne odražavaju na adekvatan način težinu počinjenih krivičnih dela.

5.1. Ignorisanani etnički motivi

Prema Evropskom sudu za ljudska prava, “postupanje prema rasno podstaknutom nasilju i brutalnosti na istom nivou kao sa predmetima koji nemaju nikakve rasističke tonove bilo bi isto kao i kada bi se ignorisala posebna priroda dela koja su posebno štetna po osnovna prava. Neuspeh da se napravi razlika u načinu na koji se upravlja situacijama koje su u suštini različite može predstavljati primer nepravilnog postupanja koje je u suprotnosti sa članom 14 Konvencije.”⁷⁷

Na osnovu kosovskog zakona jedan od faktora koji treba uzeti u obzir kada se određuje kazna je “motiv za počinjeno delo.”⁷⁸

Međutim, OEBS je uočio da sudovi uglavnom nisu uzeli u obzir etnički motiv kao otežavajuću okolnost u slučajevima koji se odnose na martovske neredе 2004.

U predmetu pred Okružnim sudom u Prishtinë/Prištini, 7. marta 2007. sud je utvrdio da je optuženi kriv za spaljivanje kuće kosovskog Srbina tokom martovskih neredа 2004. godine u Fushë Kosovë/Kosovom Polju. Sud ga je proglasio krivim za prouzrokovanje opšte opasnosti (zločin koji se kažnjava od jedne do osam godina zatvora),⁷⁹ i osudio na godinu i šest meseci zatvora. I pored očiglednih etničkih motiva optuženog, tokom određivanja kazne izrečeno je: „Tokom određivanja kazne za optuženog, sud je [...] uzeo u obzir sve okolnosti važne za određivanje kazne.”

U drugom predmetu pred Okružnim sudom u Mitrovicë/Mitrovici, 20. decembra 2005. godine optuženi maloletnik je osuđen da je bio u masi koja

⁷⁵ Vidi prvi izveštaj o martovskim nemirima, strana 27.

⁷⁶ Vidi izveštaj, Misije OEBS-a na Kosovu, *Zaštita svedoka u krivičnom pravosudnom sistemu* (april 2003), strana 43; vidi takođe *Pritvaranje i kažnjavanje za krivična dela* (decembar 2004), strana 39.

⁷⁷ Vidi Evropski sud za ljudska prava, *Nachova i ostali protiv Bugarske*, 43577/98 i 43579/98, Presuda, 24. februar 2004, stav 158.

⁷⁸ Član 64(1), Privremeni krivični zakon.

⁷⁹ Član 291(5), Privremeni krivični zakon.

je počinila krivično delo. Sud je utvrdio da „ne postoje naročito otežavajuće okolnosti“ u ovom predmetu, i osudio je optuženog na dva meseca društveno korisnog rada.⁸⁰

U gore navedenim primerima, sudovi nisu uzeli u obzir etnički motiv kao otežavajuću okolnost, i pored očigledne etničke motivacije u počinjenim zločinima. OEBS je uočio jedan suprotan primer:

U slučaju koji se odnosi na martovske neredne 2004. pred Okružnim sudom u Lipjan/Lipljanu, u predmetu u kome su optužena trojica za učešće u grupi koja je počinila krivično delo⁸¹ 5. juna 2007. godine, sud je proglasio krivim i osudio optužene na kaznu zatvora od četiri do šest meseci. Iznenađujuće je to da je sud uzeo u obzir kao *olakšavajuću* okolnost “opštu situaciju nastalu 18. marta 2004”.

To što sudovi nisu uzeli u obzir etničke motive kao otežavajuće okolnosti navodi na to da su incidenti marta 2004. smatrani ”običnim” prekršajima. Jača poruka bi bila da se podrazumevalo da se etnički motivisano nasilje više neće tolerisati.

5.2. Pogrešna kvalifikacija zločina

U nekim od slučajeva martovskih neredne 2004. godine, tužioci su osudili optužene za lakše prekršaje, dok su činjenice u optužnici pokazivale da je došlo do težih zločina.

U predmetu pred Okružnim sudom u Pejë/Peći, tužilac je 25. januara 2005. godine podigao optužnicu protiv optuženog za učestvovanje u grupi koja je sprečila službena lica u obavljanju službene dužnosti, delo koje se kažnjava novčano ili kaznom zatvora do tri godine.⁸² Međutim, na osnovu presude od 21. februara 2006. godine, grupa ne samo da je sprečila policiju da obavlja svoju dužnost, već je takođe bacala kamenje na policijske službenike i zapalila kuće koje pripadaju kosovskim Srbima. Stoga su činjenice govorele da je došlo do teškog krivičnog dela, kao što je učestvovanje u masi koja je počinila krivično delo⁸³ ili napad na službena lica.⁸⁴

U drugom slučaju, pred Opštinskim sudom u Ferizaj/Uroševcu, 16. jula 2004. godine sud je teretio dvojicu optuženih za učestvovanje u masi koja je počinila krivično delo. Nema sumnje da je sud utvrdio da je najmanje jedan od optuženih, 17. marta 2004. godine, bacio molotovljev koktel na pravoslavnu crkvu.⁸⁵ Ove činjenice govore da je došlo do ozbiljnih

⁸⁰ Vidi član 28, Krivični zakon Kosova za maloletnike, usvojen na osnovu Uredbe UNMIK-a, 20. april 2004.

⁸¹ Član 320, Privremeni krivični zakon.

⁸² Član 318, Privremeni krivični zakon.

⁸³ Član 320(1), Privremeni krivični zakon. Nasilni napadi na policijske službenike i spaljivanje kuća kosovskih Srba (što nije dovelo do optužbe) trebalo je da dovedu do ozbiljnijih optužbi.

⁸⁴ Član 317(1), Privremeni krivični zakon. Krivično delo učestvovanja u grupi koja je *sprečavala* službena lica da obavljaju službene dužnosti (član 318, Privremeni krivični zakon), ne obuhvata upotrebu sile, delo koje se odnosi na *napad* na službena lica (član 317 Privremeni krivični zakon).

⁸⁵ Zapanjujuće je da je čak i za incident ove težine, koji obuhvata rušenje verskih spomenika i ugrožavanje ljudskih života, sud izrekao kaznu (četiri meseca) koja je samo malo viša od minimuma (tri meseca) na osnovu člana 320(1), Privremeni krivični zakon. Primećuje se da se u presudi takođe priznaje da su ostala dvojica optuženih učestvovala u neredima sledećeg dana (18. mart).

krivičnih dela kao što su podsticanje nacionalne, rasne, verske ili etničke mržnje, sukoba ili netolerancije,⁸⁶ i/ili podsticanje opšte opasnosti.⁸⁷ 24. jula 2007. godine, Okružni sud u Prishtinë/Prištini doneo je prvostepenu odluku.

U gore navedenim slučajevima, tužilac je trebalo da iznese optužbe za teža dela na osnovu činjenica koje se navode u optužnici. Kao rezultat toga nekoliko počinilaca je dobilo blage kazne jer nisu optuženi i osuđeni za ona krivična dela koja su počinili.

5.3. Blage kazne

Na osnovu privremenog krivičnog zakona Kosova („Privremeni krivični zakon“), „kazna će biti proporcionalna težini zločina i dela i okolnostima u kojima se optuženi našao.“⁸⁸ Pored toga jedan od ciljeva kazne je “da obeshrabri druga lica da počine ta ista krivična dela.”⁸⁹ Sudija tokom određivanja kazne treba da uzme u obzir i “stepen odgovornosti, motive za počinjeno delo, intenzitet opasnosti ili povredu zaštićene imovine, [i] okolnosti u kojima je delo počinjeno [...]”⁹⁰

Opasnost nastala 17. i 18. marta po život, telo i privatnu imovinu (uključujući tu verske objekte) nealbanskih zajednica trebalo bi da za sobom povuče tešku kaznu za one koji su širili nasilje među različitim etničkim grupama na Kosovu. Sud bi trebalo da pošalje poruku da se ovakvi incidenti više neće ponavljati.

Suprotno tome, OEBS je i dalje uviđao tendenciju kosovskih sudova da budu blagi, što je već primećeno u prvom izveštaju o martovskim neredima.

U slučaju pred Opštinskim sudom u Gjakovë/Đakovici, sudija je utvrdio da su petorica optuženih krivi za podsticanje nacionalne, rasne i verske mržnje, sukobe ili neprijateljstvo, delo koje povlači minimalnu kaznu od tri meseca zatvora.⁹¹ 31. marta 2006. godine, sud je optuženima odredio kaznu koja je blizu minimalne (četiri meseca) i uslovnu kaznu od godinu dana.⁹²

U drugom slučaju, pred Opštinskim sudom u Lipjan/Lipljanu, optuženi je bio optužen za napad na službena lica koja su vršila službenu dužnost⁹³ 5. jula 2007. godine sud ga je osudio na minimalnu kaznu (tri meseca zatvora) i takođe odredio uslovnu kaznu.⁹⁴

Kao dodatni dokaz opšte blagosti tokom donošenja presuda, samo u nekoliko predmeta (onima koje su sudili međunarodne sudije) sud je izrekao kazne koje su iznad prosečne kazne predviđene zakonom. Anex II obuhvata tabele i grafikone koji ilustruju donošenje presuda u kosovskim sudovima. Ono što brine je da je većina kazni blizu zakonom predviđenih minimalnih kazni.

⁸⁶ Član 115(3), Privremeni krivični zakon (povlači kaznu od jedne do deset godina).

⁸⁷ Član 291(5), Privremeni krivični zakon (povlači kaznu od jedne do osam godina).

⁸⁸ Član 64(1), Privremeni krivični zakon.

⁸⁹ Član 34(2), Privremeni krivični zakon.

⁹⁰ *Id.*

⁹¹ Član 134(2), Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, Službeni glasnik Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije br. 44 od 8. oktobra 1976.

⁹² Vidi sledeći stav.

⁹³ Član 317(1), Privremeni krivični zakon.

⁹⁴ Vredi istaći da su činjenice navedene u optužnici potkrepile krivicu za teže delo na osnovu člana 317(2), Privremenog krivičnog zakona.

5.4. Presude ispod minimuma

I pored preporuka u prvom izveštaju o martovskim neredima, OEBS je uočio nekoliko slučajeva u kojima su sudovi izrekli kazne koje su ispod zakonom predviđenog minimuma, bez ikakvog objašnjenja ili dokaza o olakšavajućim okolnostima.⁹⁵

U slučaju pred Opštinskim sudom u Prishtinë/Prištini, sudija je utvrdio da su 18. marta 2004. godine dvojica optuženih ukrala auto koji pripada jednom kosovskom Srbinu, iskoristivši nered koji su bili u toku. 12. novembra 2007. sud ih je osudio za tešku krađu,⁹⁶ delo koje se kažnjava sa šest meseci zatvora. Međutim, jedan od optuženih je osuđen na četiri a drugi na tri meseca zatvora.

U jednom drugom slučaju, Opštinski sud u Mitrovicë/Mitrovici je 25. jula 2005. osudio optuženog za tešku krađu na maksimalnih šest meseci zatvora. 13. februara 2007. godine, Okružni sud u Mitrovicë/Mitrovici je smanjio kaznu na tri meseca.

U ovim primerima, sud nije pomenuo neke određene razloge ili olakšavajuće okolnosti koje bi opravdale kaznu ispod minimalne kazne predviđene zakonom. Sudovi nisu ni priznali da su kazne koje su izrekli bile veoma blage.

5.5. Preterano korišćenje uslovne kazne

„Uslovna kazna” je alternativna zatvorska kazna čiji cilj je na osnovu Privremenog krivičnog zakona, da „počinioca nauči lekciji koja se postiže izricanjem kazne *bez izvršavanja kazne*.”⁹⁷ Izvršenje kazne je na taj način uslovljeno jednom do pet godina. Uslovna kazna se poništava ukoliko optuženi počini novo krivično delo u toku predviđenog vremena.⁹⁸

Dok uslovna kazna ima za cilj da poštedi lica koja su odgovorna za manje prekršaje od traumatičnog iskustva kao što je vreme provedeno u zatvoru, OEBS je zabrinut zbog preterane upotrebe uslovnih kazni u slučajevima masovnog nasilja, kao što su martovski neredi 2004. Od 86 lica (brojka sa kojom je OEBS upoznat)⁹⁹ koja su u periodu nadgledanja kažnjena zatvorom,¹⁰⁰ 49 (odnosno 56%)¹⁰¹ je dobilo uslovne kazne, dok je samo 37 (odnosno 44%) odslužilo kazne zatvora.¹⁰²

6. PROBLEMI SA ŽALBAMA

⁹⁵ Kao što se zahteva na osnovu člana 66 Privremenog krivičnog zakona.

⁹⁶ Član 253, Privremeni krivični zakon.

⁹⁷ Član 42, Privremeni krivični zakon (primedba autora).

⁹⁸ Vidi član 45, Privremeni krivični zakon.

⁹⁹ Ukoliko nije drugačije naznačeno, brojke u ovom izveštaju su dobijene tokom nadgledanja i ne predstavljaju zvanične statističke podatke. Brojka obuhvata i prvostepene i žalbene presude.

¹⁰⁰ Brojka obuhvata i prvostepene i žalbene presude.

¹⁰¹ Ovaj procenat je porastao na 62.5% ukoliko se uzmu u obzir samo kazne zatvorom koje je moguće proizvesti u uslovne kazne (na pr. manje od dve godine kazne zatvora).

¹⁰² Pored toga, iako je zakonom određeno da kazna može biti uslovna na period do pet godina (vidi član 43(2), Privremeni krivični zakon), velika većina kazni su bile uslovne kazne na jednu ili dve godine. Vidi na primer *Sipavičius protiv Litvanije*, 49093/99, presuda, 21. februar 2002. stav 27.

6.1. Neuspeh da se isprave greške u prvostepenim postupcima

Dok je prvi izveštaj o martovskim neredima bio uglavnom zasnovan na predmetima u prvostepenom postupku, ovaj izveštaj obuhvata 27 žalbi. Žalbeni postupci igraju ključnu ulogu u upravljanju pravosuđem, i u tom smislu oni mogu pozitivno da utiču na povrede i slabosti prvostepenih odluka. Evropski sud za ljudska prava se zalaže za to da “pravičnost postupaka mora da se procenjuje na osnovu postupaka kao celine”¹⁰³, na taj način obuhvatajući pravo na žalbe. Sud je prihvatio da neke slabosti prvostepenih presuda mogu da se rešavaju i ispravljaju žalbama.¹⁰⁴ Stoga, ukoliko žalbeni sudovi isprave nedostatke prvostepenih odluka, ne dolazi do kršenja člana 6 Evropske konvencije o ljudskim pravima.

Što se tiče martovskih nereda 2004. godine, kosovski žalbeni sudovi često nisu mogli da rešavaju suštinske povrede i povrede postupka koje počine niži sudovi. U nekim slučajevima, moguće povrede prvostepenih odluka ostale su neispravljene zbog lošeg rada tužioca:

U jednom predmetu pred Opštinskim sudom u Ferizaj/Uroševcu, tužilac je sastavio žalbu na prvostepenu presudu 16. jula 2004, osuđujući trojicu optuženih na četiri meseca zatvora; od kojih je svaki osuđen za učestvovanje u masi koja je počinila krivično delo. U razlogu za žalbu se navodi: „tokom izricanja presude sud nije naveo adekvatnu kaznu za ovo krivično delo” (nezvanični prevod). Okružni sud u Prishtinë/Prištini je održao saslušanje, kome tužilac, iako blagovremeno obavešten nije prisustvovao. Kao rezultat toga, 24. jula 2007. godine, Okružni sud u Prishtinë/Prištini odbio je žalbu.¹⁰⁵

U ovom i drugim slučajevima, tužba tužioca nije bila u skladu sa zakonskim merama koje bi jedna žalba trebalo da sadrži “temelje za odbacivanje presude”¹⁰⁶ i “obrazloženje tužbe.”¹⁰⁷ Tužba tužioca nije sadržala gotovo nijedan razlog, što znači da nije bilo obrazloženo zašto bi žalbeni sud trebalo da izmeni prvostepenu odluku.

U drugim slučajevima, tužioci nisu podneli žalbu u okviru zakonom predviđenog roka od osam dana kao što je zakonom predviđeno,¹⁰⁸ na taj način dovodeći do toga da žalbeni sud odbije njihovu žalbu na osnovu postupaka.

U jednom predmetu, Okružni sud u Mitrovicë/Mitrovici je 13. decembra 2005. godine oslobodio optužbe dvojicu optuženih za tešku krađu.

¹⁰³ Vidi na primer *Sipavičius protiv Litvanije*, 49093/99, presuda, 21. februar 2002. stav 27.

¹⁰⁴ Vidi na primer *Sipavičius protiv Litvanije*, 49093/99, presuda, 21. februar 2002. stav 27.

¹⁰⁵ Vidi na primer *Dallos protiv Hungary*, 29082/95, presuda, 1. mart 2001, stav 52, u kome je sud utvrdio da nije došlo do kršenja člana 6 Evropske konvencije za ljudska prava, jer „svaka greška u postupcima pred regionalnim sudom je ispravljena pred vrhovnim sudom” (primedba autora).

¹⁰⁶ Treba primetiti da su postupci u Okružnom sudu u Prishtinë/Prištini trajali više od tri godine.

¹⁰⁷ Član 401, Privremeni zakon o krivičnom postupku.

¹⁰⁸ Vidi član 400, Privremeni zakon o krivičnom postupku. Treba primetiti da ukoliko je optužen kažnjen zatvorom može da se žali na odluku suda u roku od 15 dana od trenutka kada dobije pisanu odluku (Vidi član 400(2), Privremeni zakon o krivičnom postupku). Na osnovu člana 402 Privremenog krivičnog zakona, “[a] presuda može da se izuzme: (1) na osnovu suštinskog kršenja odredaba krivičnog postupka; (2) na osnovu kršenja krivičnog zakona; (3) na osnovu netačne ili nekompletne odluke o činjeničnoj situaciji; ili (4) na osnovu odluke o krivičnim sankcijama, konfiskaciji materijalnog dobra stečenog počinjenim delom, troškova krivičnog postupka, zahteva za imovinu kao i na osnovu naređenja da se objavi presuda.”

¹⁰⁹Opštinski tužilac nije objavio žalbu u roku od osam dana, na taj način implicitno odbacujući pravo na žalbu. Bez obzira na to on je 12. oktobra 2006. podneo žalbu sudu, koju je okružni sud u Mitrovicë/Mitrovici odbio kao zakasnelu.¹¹⁰

U ovom slučaju, tužilac nije delovao sa potrebnom marljivošću,¹¹¹ pa nije obavio svoju dužnost “ispravno, dosledno i brzo.”¹¹² Kao posledica toga, nekoliko mogućih kršenja postupka prve instance, uključujući spornu presudu kojom se optuženi oslobađaju, ostaju nerešena.¹¹³

U drugim slučajevima, tužilac nije ni pokušao da se žali na presudu prve instance, i tako nisu ispravljene proceduralne ili suštinske nepravilnosti.

U jednom predmetu pred Opštinskim sudom u Prizrenu, 15. septembra 2004. godine sudsko veće je proglasilo optuženog krivim za težak napad na službena lica, jedan napad na službena lica, i učestvovanje u masi koja je počinila krivično delo. Sud ga je osudio na zbirnu kaznu od 20 meseci zatvora, smanjenu za tri godine. Kasnije se optuženi žalio na presudu Okružnom sudu u Prizrenu zbog povrede procedure. U presudi od 26. januara 2007. godine sud druge instance ne samo da je odbacio žalbu optuženog, nego je takođe utvrdio da je kazna previše mala za težinu dela koje je optuženi počinio. Međutim, oštrija kazna nije mogla da bude izrečena pošto se tužilac nije žalio.

Na kraju, OEBS je takođe primetio primere slučajeva kada su žalbeni sudovi izvršili nove povrede, kao što je izricanje kazni ispod zakonskog minimuma.

U jednom predmetu pred Opštinskim sudom u Mitrovicë/Mitrovici, od 25. aprila 2005. godine, sud je proglasio optuženog krivim za učestvovanje u masi koja je počinila krivično delo za vreme martovskog nasilja 2004. godine¹¹⁴ i osudio ga na zakonski minimum, uslovnu kaznu od tri meseca zatvora. Okružni sud u Mitrovicë/Mitrovici je 16. novembra 2006. godine smatrao da uslovna kazna nije bila „dovoljna da postigne svrhu kazne“, pa je zato odlučio da je zameni sa efektivnom kaznom zatvora. Međutim, pritom je sud takođe smanjio kaznu na dva meseca, što je ispod zakonskog minimuma.

---

¹⁰⁹ Član 200(1), Krivični zakon Kosova.

¹¹⁰ Odluka Okružnog suda je doneta 15. juna 2007. Treba primetiti da na osnovu člana 407(2) Privremenog zakona o krivičnom postupku, “zakasnelu žalbu [...] predsedavajući sudija prvostepenog suda” dužan je da odbije (primedba autora). Stoga je Opštinski sud u Mitrovicë/Mitrovici, (a ne Okružni) trebalo da odbije žalbu.

¹¹¹ Prema Komitetu za ljudska prava, javne vlasti moraju „vredno da rade na sprečavanju, kažnjavanju, istrazi ili ispravljanju štete nanete kršenjem ljudskih prava“ (vidi, Opšti komentar br. 31 Komiteta za ljudska prava[80], *Vrsta opšte zakonske obaveze koju imaju države potpisnice Pakta*, 29. mart 2004. godine, stav 8).

¹¹² Vidi smernice o ulozi tužioca, koje je usvojio Osmi kongres Ujedinjenih nacija o sprečavanju kriminala i postupanju sa prestupnicima, Havana, Kuba, 27. avgust do 7. septembar 1990. godine, Smernica br. 12.

¹¹³ U ostale moguće povrede spada prihvatanje neprihvatljivih dokaza i nedosledno obrazloženje prvostepene presude.

¹¹⁴ Član 320(1), Privremenog krivičnog zakona.

U jednom drugom predmetu od 22. jula 2004. godine Opštinski sud u Prishtinë/Prištini je odlučio da je optuženi kriv za tešku krađu i osudio ga na šest meseci zatvora, što je zakonski minimum. Okružni sud je 16. decembra 2005. godine po žalbi smanjio kaznu prve instance na četiri meseca. Okružni sud nije dao nikakvo obrazloženje za smanjenje kazne ispod zakonskog minimuma.

U svim slučajevima koji su gore navedeni, žalbeni sudovi nisu se bavili mogućim povredama postupka u prvoj instanci. Kao posledica toga, mnoga kršenja i propusti, koji su primećeni u izricanju kazni u prvoj instanci za slučajeve iz martovskog nasilja 2004. godine, ostali su neispravljani.

6.2. Kancelarija tužioca na Kosovu zadržava predmete

OEBS je takođe primetio da se neki od žalbenih postupaka slučajeva iz martovskog nasilja 2004. godine znatno, često neopravdano, odlažu. U nekim slučajevima do ovih odlaganja dolazi zbog toga što Kancelarija tužioca zadržava predmete. Žalbena komisija ne zakazuje ročište za postupak žalbe dok Kancelarija tužioca ne vrati predmet. Zabrinjavajuće je to što važeća odredba u Zakonu o krivičnom postupku nema određeni rok za vraćanje žalbenog predmeta žalbenoj komisiji.

Evropski sud za ljudska prava smatra da se razumno trajanje krivičnog suđenja mora oceniti u svetlu celokupne dužine postupaka. Tako ovo "razumno vreme" zajamčeno teče od dana optužbe do konačnog rešenja, „uključujući žalbeni postupak.“¹¹⁵ Može se dodati da prilikom određivanja dali je trajanje postupka razumno, kompleksnosti slučaja, postupaka počinioca, ponašanje javnih vlast i interesa počinioca treba biti uzeto u obzir.¹¹⁶

Prema Zakonu o krivičnom postupku, postupak mora da se obavi bez odlaganja.¹¹⁷ Međutim, ako se ne utvrdi određeni rok, zakonom je predviđeno da sud druge instance mora da pošalje predmet sa žalbom „nadležnom javnom tužiocu, koji će ga ispitati i vratiti sudu bez odlaganja.“¹¹⁸ Kada javni tužilac predmet vrati sudu predsedavajući sudija žalbene komisije zakazuje ročište za razmatranje žalbe.¹¹⁹

Međutim, OEBS je primetio slučajeve žalbi kosovskom Vrhovnom sudu, kada je Kancelarija javnog tužioca na Kosovu zadržavala žalbene predmete neopravdano dugo.

Međunarodno veće u Okružnom sudu u Prishtinë/Prištini je 11. maja 2006. godine oslobodila optuženog po 2 osnove za ubistvo¹²⁰ i četiri osnove za pokušaj ubistva,¹²¹ koja su navodno počinjena nad kosovskim Srbima 17. marta 2004. godine. Po žalbi međunarodnog tužioca, Vrhovni sud Kosova je 18. avgusta 2006. godine poslao predmet službi kosovskog javnog tužioca

¹¹⁵ Vidi na primer Evropski sud za ljudska prava, *Eckle protiv Nemačke*, 8130/78, presuda, 15.7.1982. godine, stav 76.

¹¹⁶ Vidi na primer Evropski sud za ljudska prava, *Buchholz v. Savezna Republika Nemačka*, 7759/77 presuda, 6. maj. 1981, paragraf 49.

¹¹⁷ Član 5(2), Privremeni zakon o krivičnom postupku.

¹¹⁸ Član 409(1), Privremeni zakon o krivičnom postupku

¹¹⁹ Član 409(3), Privremeni zakon o krivičnom postupku.

¹²⁰ Član 146, Privremeni krivični zakonik.

¹²¹ Član 146 u vezi sa članom 20 Privremeni krivični zakonik.

radi dobijanja njegovog mišljenja. Međutim, sud do dan danas (odnosno otprilike 20 meseci kasnije) nije dobio nikakav odgovor.¹²² Zbog toga postupak žalbe tek treba da se pokrene.

U jednom drugom predmetu pred međunarodnim većem u Okružnom sudu u Prishtinë/Prištini, optuženi je Vrhovnom sudu Kosova podneo žalbu na presudu prve instance od 22. jula 2005. godine, kojom je osuđen na 18 godina zatvora za pokušaj ubistva kosovskog Srbina od 17. marta 2004.¹²³ godine. Vrhovni sud je predmet žalbe poslao Kancelariji specijalnog tužioca na Kosovu 5. aprila 2007. godine. Tužilac do dan danas, (odnosno, otprilike 12 meseci kasnije) nije vratio ovaj predmet, i žalbeni postupak se odlaže.

U gore navedenim slučajevima, Kancelarija tužioca na Kosovu je zadržala predmet neopravdano dugo. Ova odlaganja ne mogu se pripisati složenosti predmeta,¹²⁴ ili ponašanjem optuženog,¹²⁵ pa tako nema očiglednog opravdanja. Radije, osnovno opravdanje javljanje kašnjenja je veliki obim posla u Kosovskom tužilaštvu.¹²⁶ Ovo su neopravdana kašnjenja i čine kršenje prava na suđenje u razumnom roku.¹²⁷

7. ZAKLJUČAK

Kosovski sistem pravosuđa mogao je više da napreduje sa krivičnim gonjenjem lica odgovornih za nasilje iz marta 2004. godine. Ovakvim propustima svoj doprinos su dali svi akteri koji su uključeni u krivični postupak - policija, tužioci, sudovi i svedoci.

U nekim slučajevima, policajci nisu na vreme prosledili policijske izveštaje, i nisu se pojavili na ročištima na koja su pozvani kao svedoci. Tužioci navodne počiniocce često nisu optužili za odgovarajuće zločine, i nisu blagovremeno podneli dobro obrazložene žalbe da bi se ispravili mogući propusti u presudama prve instance.

---

¹²² Treba reći da je optuženi odlukom nižeg suda bio suspendovan sa posla.

¹²³ Okružni sud je utvrdio da je optuženi bio deo grupe koja je žrtvu udarila metalnom šipkom, dok je pokušavala da pobegne. Žrtva nije izdahнула usled udarca, već je zapaljena posle napada.

¹²⁴ UNMIK-ov Odsek za pravosuđe je ustanovio da u ova dva slučaja trajanje nižih sudskih odluka, podnesenih žalbi, i dokaza predstavljenih za vreme glavnog suđenja mora biti proučeno da bi se itvrdilo dali su slučajevi bili kompleksni. Može se dodati, oni ne opravdavaju zadržavanje predmeta više od 15 meseci pre davanja komentara o suštini žlbe. . Dok je prvom gore opisanoom slučaju optuženi bio pušten iz pritvora čekajući žalbu, to ne utiče na dužnost da se na vreme odlui po žalbi. Dalje, šta je bio interes optuženog u ovom slučaju dali njegov posao pošto je on bio suspendovan sa posla sa početkom krivične procedure.

¹²⁵ Vidi na primer Evropski sud za ljudska prava, *Kemmache protiv Francuske*, presuda od 27. novembra 1991. godine, stav 60.

¹²⁶ Evropski sud za ljudska prava je doneo odluku da tamo gde je izrečeno opravdanje za kašnjenje u slučaju bilo zbog nagomilanosti slučajeva u sudskom sistemu, došlo je do kršenja zagarantovanog razumnog vremenskog perioda pošto država nije uspela da preduzme adekvatne mere da bi izašla na kraj sa nagomilanim slučajevima. Evropski sud za ljudska prava *Zimmerman i Steiner v. Switzerland*, 87377/79, presuda 13 jul 1983, paragraf 29.

¹²⁷ Komitet za ljudska prava je presudio da je odlaganje u trajanju od 31 meseca od osude do žalbe predstavljalo kršenje prava optuženog na suđenje bez nepotrebnog odlaganja, dodajući da bi "u odsustvu bilo kakvog obrazloženja državne strane, ovakav zaključak mogao da se donese u sličnim okolnostima u drugim slučajevima" (vidi Komitet za ljudska prava, Saopštenje br. 702/1996, *McLawrence protiv Jamajke*, 18. juli 1997. godine, stav 5.11). Član 14(3)(c) Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima.

U nekoliko slučajeva svedoci (uključujući policajce) nisu potpuno saradivali sa sudskim vlastima, i tako su ometali uspešno gonjenje. Sudovi i tužioci često nisu koristili raspoloživa sredstva da obezbede izjave svedoka.

Žalbeni postupak nije uvek ispravljao proceduralne ili suštinske greške u presudama prve instance. Pored toga, nepotrebna odlaganja slučajeva sprečila su sistem pravosuđa da pošalje brzu i jasnu poruku da se na Kosovu etničko nasilje neće tolerisati.

U mnogim praćenim slučajevima sudovi nisu uzimali u obzir otežavajuće okolnosti (kao što je etnički motiv) i izricali su previše blage kazne. Iako je većina presuda bila u okviru parametara koje zakon dozvoljava, trebalo je da sudije oštrije kazne kriminalce, naročito kada je bilo očigledno da su prestupi bili etnički motivisani. Dalje, čestim korišćenjem uslovnih presuda, kosovski sistem pravosuđa u većini slučajeva nije osigurao da oni koji su za vreme nasilja marta 2004. godine počinili zločine i odgovaraju za njih.

8. PREPORUKE I ZAKONSKE OBAVEZE

Kosovska policija mora:

- hitno da završi istrage navoda o krivičnim delima koja su počinjena za vreme nasilja iz marta 2004. godine, i da bez odlaganja prenese predmete tužiocu.
- da obezbedi da se policajci spremno pojavljuju na sudu kada ih sud pozove kao svedoke.
- da preduzme disciplinske mere, u skladu sa Priručnikom o pravilima i procedurama Kosovske policijske službe, protiv policajaca koji se ne pojavljuju pred sudom ili menjaju izjave.

Kosovski tužioci moraju:

- da optužuju osobe za zločin učestvovanja u grupi koja je počinila krivično delo samo kao preostalu mogućnost. Moraju pažljivo da razmotre da li postoje elementi ozbiljnijih dela (kao što je izazivanje opšte opasnosti ili podsticanje nacionalne mržnje).
- da razmotre alternativne odnosno zbirne optužbe.
- pravovremeno da podnose dobro obrazložene žalbe na nezadovoljavajuće presude prve instance.
- krivično da gone za krivokletstvo svedoke koji lažno svedoče.

Kosovski sudovi moraju:

- pažljivo da ocenjuju da li činjenično stanje opisano u optužnici odgovara zakonskim kvalifikacijama tužioca. Kada potvrđuju optužnicu, prema potrebi moraju da prekvalifikuju optužbu tako da odražava težinu dela optuženog.
- da postupaju sa etničkim motivom za neki zločin kao sa otežavajućom okolnošću.
- da izriču kazne koje odgovaraju težini dela koje je optuženi počinio. Uslovne kazne se moraju izricati samo za blaže prestupe. Moraju da izbegavaju da izriču presude ispod zakonskog minimuma.
- da preduzmu odgovarajuće mere da obezbede prisustvo svedoka na suđenju; da nadležnoj komandi prijavljuju policajce koji se ne pojave pred sudom.
- da obore presude prve instance koje nemaju odgovarajuće obrazložene presude ili kazne.

Zakonodavac:

- Preporučeno je da se član 409(1) Kosovskog zakona o krivičnom postupku izmeni da bi bio utvrđen određeni rok do kada javni tužilac mora komisiji za žalbe da vrati žalbeni predmet. Alternativno je preporučeno da se primerak predmeta žalbe pošalje javnom tužiocu, te da se zakonom utvrdi određeni rok za zakazivanje ročišta za žalbeni postupak.

Kosovski institut za pravosuđe:

- Preporučeno je da se za sudije i tužioce obezbedi obuka za pisanje optužnica, krivičnih žalbi, o otežavajućim odnosno olakšavajućim okolnostima, i o izračunavanju kazni.

DODATAK I

Kosovska policija primila je otprilike 1.400 žalbi za dela vezana za nasilje.¹²⁸

Prema statističkim podacima UNMIK-ovog odeljenja pravde, do aprila 2008. godine međunarodni tužioci su gonili ukupno 36 optuženih lica. Optužbe obuhvataju teško ubistvo, podsticanje etničke mržnje i izazivanje opšte opasnosti. Od ovih 36 optuženih, 14 je dobilo kazne zatvora, 21 je dobio uslovnu kaznu, a jedan je oslobođen. Međunarodni tužioci nastavljaju istrage nekoliko drugih osumnjičenih lica.¹²⁹

Do aprila 2008, prema statističkim podacima UNMIK-ovog odeljenja pravde¹³⁰ i Sudskog saveta Kosova,¹³¹ domaći tužioci su krivično optužili 206 okrivljenih, što je za posledicu imalo osuđivanje 150 okrivljenih u opštinskim i okružnim sudovima. U sudovima za prekršaje utvrđeno je da su 116 pojedinca bili odgovorni za slučajeve u kojima je učestvovalo 157 lica.¹³²

Za vreme perioda praćenja OEBS-a (decembar 2005. do marta 2008. godine) međunarodne sudije i tužioci radili su na sedam slučajeva (u kojima je podignuta optužnica), sa 18 okrivljenih lica. Sudovi su osudili 17 a oslobodili jednog optuženog. Presude su se kretale od najmanje 21 meseca do najviše 16 godina zatvora. Međunarodne sudije i tužioci su generalno gonili lica za ozbiljnije navodne zločine, uključujući ubistva, pokušaj ubistva, podsticanje nacionalne mržnje, i izazivanje opšte opasnosti.

Domaće sudije i tužioci su za vreme perioda praćenja rešavali 61 slučaj (u kojima je podignuta optužnica), sa 105 optuženih.¹³³ Sedamdeset dvoje okrivljenih bili su i osuđeni, 13 oslobođeno, dok su postupci protiv 24 optuženih još uvek u toku. Presude su se kretale od dva do 18 meseci. Najčešća navodna dela bila su učestvovanje u masi koja je počinila krivično delo (51 optužbi) i teška krađa (21 optužba). Druga navodna dela obuhvataju napad (ili učestvovanje u grupi koja je službena lica ometala u obavljanju službenih dužnosti, podsticanje nacionalne mržnje i izazivanje opšte opasnosti. Za vreme perioda izveštavanja OEBS je takođe pratio pet postupaka u sudovima za prekršaje .

Treba primetiti da su tužioci podigli optužnicu tek posle decembra 2005. godine za 21 slučaj u periodu izveštavanja (sa 42 okrivljena lica). Tako je za poslednje dve i po

¹²⁸ U ova krivična dela spada 19 ubistava, 14 pokušaja ubistava, 36 teških napada, 83 napada, 629 paljenja, 121 provala, 247 krivičnih šteta, 33 pljačke, 12 napada granatama, 20 razbojništva i 153 kraća (izvor: UNMIK, Reč za medije – Ažurirani podaci o krivičnim gonjenjima i osudama vezanim za neredu iz marta 2004. godine, 14 mart 2008. godine).

¹²⁹ *Dodatak UNMIK-ovog Odeljenja pravde (novo iz aprila 2008.) o Tehničkoj oceni napretka u primeni Standarda za Kosovo*, koji je sastavio Specijalni predstavnik Generalnog sekretara za Kosovo, od 29. februara 2008. godine, stav 25.

¹³⁰ Informacije koje je OEBS-u dao jedan zvaničnik iz UNMIK-ovog Odeljenja pravde 30. aprila 2008. godine.

¹³¹ Sudski savet Kosova, *Ažurirane informacije o slučajevima neredu iz marta 2004. godine* (april 2008. g.), koje je OEBS-u dao jedan zvaničnik Sudskog saveta Kosova 25.4.2008. godine.

¹³² Navodno više nema nerešenih slučajeva o neredima iz marta 2004. godine u sudovima za prekršaje (vidi Dodatak UNMIK-ovog Odeljenja pravde (novosti aprila 2008. godine) o Tehničkoj oceni napretka u primeni standarda za Kosovo, koji je sastavio Specijalni predstavnik Generalnog sekretara za Kosovo, od 29. februara 2008. godine, paragraf 25.

¹³³ Ovo su podaci za opštinske i okružne sudove.

godine pred domaćim ili međunarodnim sudijama bio samo 21 “novi” slučaj iz martovskog nasilja 2004. godine na Kosovu. Bilans slučajeva obuhvatao je ili nastavak ili žalbe na slučajeve koji su praćeni u prvom izveštaju o martovskom nasilju.

SLUČAJEVI MARTOVSKOG NASILJA* KOJE JE PRATIO OEBS OD DECEMBRA 2005. DO MARTA 2008. GODINE		
Broj slučajeva	Pred međunarodnim sudijama	7
	Pred domaćim sudijama	61
	U sudovima za prekršaje	5
	Ukupno	73
Broj okrivljenih	Pred međunarodnim sudijama	18
	Pred domaćim sudijama	105
	U sudovima za prekršaje	5
	Ukupno	128
Okrivljeni koji su osuđeni ili proglašeni odgovornim	Pred međunarodnim sudijama	17
	Pred domaćim sudijama	73
	U sudovima za prekršaje	1
	Ukupno *	91

*Za krivični postupak u opštinskom ili okružnom sudu, “slučaj” se definiše kao onaj predmet u kome je podneta optužnica.

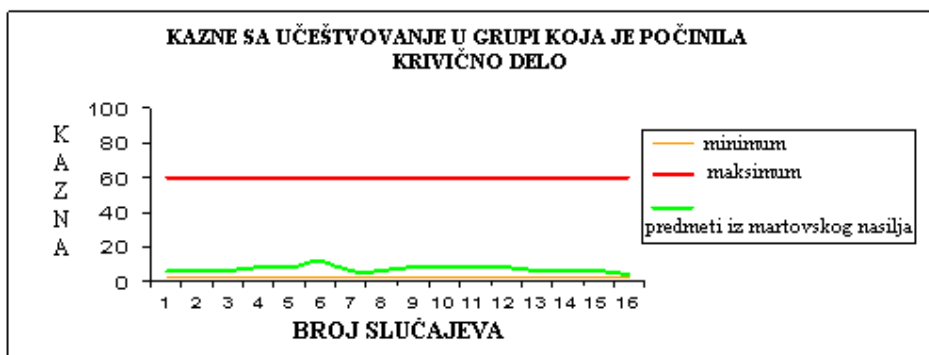
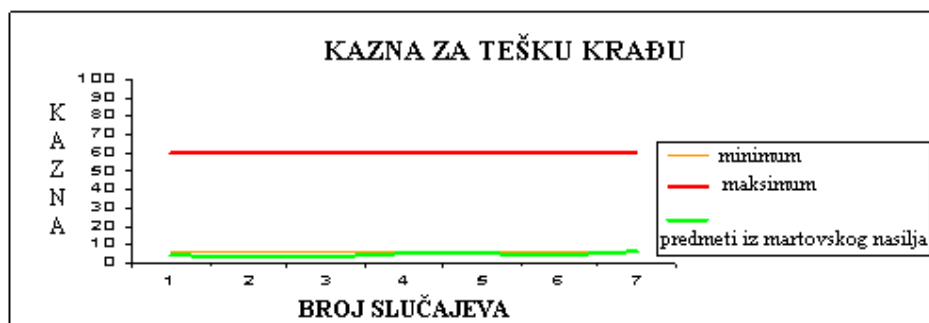
UKUPAN BROJ SLUČAJEVA MARTOVSKOG NASILJA (MART 2004. - MART 2008.)		
Broj okrivljenih	Pred međunarodnim sudijama	36
	Pred domaćim sudijama	206
	U sudovima za prekršaje	157
	Ukupno	399
Okrivljeni koji su osuđeni ili proglašeni krivim	Pred međunarodnim sudijama	35
	Pred domaćim sudijama	150
	U sudovima za prekršaje	116
	Ukupno	301

DODATAK II¹³⁴

Kazne kosovskih sudova koje je OEBS pratio za slučajeve nasilja iz marta 2004. godine

	Broj slučajeva	Najmanja, odnosno najveća kazna	Prosečna kazna za slučajeve nasilja iz marta 2004. godine
Teška krađa	7	6 meseci do 5 godina	4,3 meseca
Učešće u grupi koja čini krivično delo	26	3 meseca do 3 godine	6,2 meseca
Učešće u grupi koja ometa službena lica	8	Novčana kazna ili do 3 godine zatvora	5,6 meseca

¹³⁴ OEBS je nadgledao slučajeve koji su vezani za nemire od marta 2004 godine koji su čekali pred sudovima na Kosovu između decembra 2005 i marta 2008 godine.

